

MAO ZEDUNG

(1893-1976)

Mao Zetung (Çetung) Çin'de komünist partiyi iktidara taşıdı ve bu kalabalık nüfuslu milletin kayda değer ve uzun soluklu değişiminde yirmi yedi yıl boyunca başı çekti.

Mao, 1893'te, Hunan eyaletindeki Şaoşan kasabasında hali vakti yerinde bir çiftçinin oğlu olarak dünyaya geldi. 1911'de, Mao on sekiz yaşındayken, Çin'i on yedinci yüzyıldan beri yönetmekte olan ve artık çöküş dönemini yaşayan Ç'ing hanedanına karşı bir isyan baş gösterdi. Birkaç ay içinde imparatorluk hükümeti devrildi ve cumhuriyet ilan edildi. Ne yazık ki devrim liderleri Çin'de istikrarlı ve bütünlük içinde bir hükümet kuramadılar ve devrim, uzun süren bir istikrarsızlık ve 1949 yılına kadar süren iç savaş döneminin başlangıcı oldu.

Gençlik yıllarında Mao'nun siyasal görüşü giderek daha fazla sola kaymış ve 1920'lerde tescilli bir Marksist olmuştu. 1921'de Çin komünist partisini kuran on iki kişiden biriydi. Ancak, partinin tepe yönetimine tırmanışı biraz yavaştı ve ancak 1935 yılında parti lideri olabildi.

Bu arada Çin komünist partisi, iktidara doğra uzun, yavaş ilerlenen ve oldukça değişken bir yola koyulmuştu. Parti 1927 ve 1934 yıllarda başarısızlıklara uğradı ama bunlara rağmen ayakta kalmayı başardı. 1935 yılında Mao başa geçtikten sonra partinin gücü istikrarlı bir şekilde arttı; 1947'de Çang Kay Şek başkanlığındaki milliyetçi hükümetle kıyasıya bir savaşa artık hazırды. 1949'da parti güçleri zafer kazandı ve komünistler Çin ana karası üzerinde egemenliği ele geçirdiler.

Mao'nun komünist partinin başkam olarak yönetimine getirildiği On, geçen otuz sekiz yılın büyük bölümünde savaşlarla paramparça edilmişti. Çin; büyük kısmı okuma yazma bilmeyen köylülerden oluşan, geleneklerle eli kolu bağlanmış, kaynayan nüfusuyla sefalet içinde ve az gelişmiş bir ülkeydi. Mao ise elli altı yaşındaydı ve hayatının büyük bölümünü geride bırakmış gibi görünüyordu.

Ama Mao'nun en etkili olacağı dönem daha yeni başlıyordu ye 1976'da ölümüne kadar izlediği politikayla Çin'de bir dönüşüm yarattı. Bu dönüşümün bir yönü ülkede görülen genel bir modernleşmeydi Özelde ise; hızlı bir endüstrileşmenin yara sıra halk sağlığı ve eğitimi konusunda büyük derlemeler vardı. Bunlar sahip oldukları öneme karsan, aynı dönemde oldukça fazla sayıda başka ülkede de yaşanan türde gelişmelerdir ve tek başlarına Mao'nun bu listede yer almasını haklı çıkarmaya yetmeyeceklerdir.

Mao hükümetinin yaptığı ikinci iş, Çin'in ekonomi sistemini kapitalizmden sosyalizme dönüştürmesidir. Ancak, Mao'nun ölümünden birkaç yıl sonra, yerine geçen Deng Siyaoping serbest Pazar ekonomisinin bazı yönlerini Çin'de tekrar uygulamaya başlamıştır. Bu sürecin

nereye varacağını henüz bilemiyoruz ama, önümüzdeki beş-on yıl içinde Çin sosyalizmden vazgeçerek yeniden kapitalist bir ülke haline geleceğe benzemektedir. Dolayısıyla Mao'nun ekonomi politikası da bir zaman olduğundan çok daha az önemliymiş gibi görünmektedir.

Mao işin başında, şehirlerdeki sanayi çalışanlarının Komünist Partinin en sağlam desteğini oluşturacaklarına inanıyordu. Bu düşünce Marx'ın fikirleriyle de uyumluydu. Ancak 1925'lerde Mao, en azından Çin'de, esas desteğin köylülerden geleceği sonucuna vardı. Bu düşünce doğrultusunda hareket etti, Milliyetçilerle uzun savaşımı sırasında dayandığı güç her zaman köylüler oldu. Bu fikir, devletin başı olduğu yıllarda da geçerliliğini korudu. Örneğin Rusya'da Stalin endüstriyel gelişmenin üzerinde dururken, Mao tarım ve kırsal kesimde gelişmeye genelde daha çok önem verdi. Yine de, Mao'nun önderliğinde Çin'in endüstriyel üretimi de belirgin bir artış gösterdi.

Siyasal olarak ise, Mao tamamen totaliter bir sistem kurdu. Ülkesinin insanlarından en az yirmi milyonu-ki bu sayının otuz milyon ya da daha fazla olması da mümkündür- Mao rejiminin ellerinde ölümle yüz yüze geldiler; böylece Mao'nun iktidarı dünya tarihinin belki de en kanlı dönemi haline geldi. (Bu "şeref" konusunda sadece Hitler, Stalin ve Cengiz Han Mao'ya meydan okuyabilir). Mao'nun ölümünden sonra bir takım özgürleşme hareketleri görülmekle birlikte, Çin'in demokrasi kazanması yönündeki girişimler Deng Siyaoping tarafından bazen de -1989 Haziranında Pekindeki Tienanmen meydanında yaşandığı gibi- vahşice bastırıldı.

Komünist hükümetin siyasetini belirleyen elbette tek başına Mao değildi. Stalin'in Sovyetlerde yaptığı türden bir "tek adam" yönetimini hiçbir zaman denemedi. Yine de, 1949-1976 yılları arasında Çin hükümetinin en önemli kişiliği olduğu da açıktır.

Sadece Mao'nun sorumluluğunda gibi görünen tek proje, 1950'lerin sonlarında ortaya çıkan "büyük atılım"dır. Birçok gözlemci; kırsal kesimlerde yürütülebilecek, küçük ölçekli ve emek yoğun üretim yöntemlerini de içine alan bu projenin bir başarısızlık olduğunu düşünmektedir (Zaten zaman içinde terk edilmiştir). Mao'nun diğer Çinli liderlerin karşı çıkmasına rağmen desteklediği bir başka proje de, 1960'ların sonlarındaki "büyük proleter kültür devrimi"dir. Bu büyük bir kalkışmaydı-bir anlamda Mao ve yandaşlarıyla kökleşmiş Komünist parti bürokrasisi arasında bir iç savaşı.

Mao'nun "büyük atılım" başladığında altmışlı yaşlarının ortalarında, Kültür devrimi sırasında ise yetmişini çoktan geçmiş olduğunu; siyasetinde köklü bir değişiklik yaparak Birleşik Devletlerle barışma girişiminde bulunduğu ise neredeyse seksenine varmış bulunduğunu da kaydedilmesi gereken ilginç noktalar.

Yakın geçmişte yaşamış bir siyasi kişiliğin uzun vadedeki etkisini değerlendirmek her zaman zordur. Bu kitabın ilk baskısında Mao'ya üst sıralarda yer vermiştim, çünkü Çin'de kurduğu komünist sistemin uzun süreli olacak gibi görünüyordu. Bu artık hiç olası değil. Çin sanki sosyalizmden vazgeçmektedir ve Mao'nun bıraktığı diktatörlük de, hâlâ yerinde durmakla birlikte, artık pek güvende görünmemektedir.

Mao hayattayken, Shih Huang Tî kadar önemli bir kişilik haline gelecek gibi görünüyordu. Her ikisi de Çinliydi. Her ikisi de ülkelerinde meydana gelen kökten değişimlerin mimarıydı. Ancak, Mao'nun etkisi hızla azalıyormuş gibi görünürken, Shih Huang Tî'nin Çin üzerinde bırakmış olduğu etki yirmi iki yüzyıldır sürmektedir.

Mao'yu O'nun gibi yirminci yüzyılda yaşamış Lenin ile karşılaştırmak daha uygun görünüyor. Tıpkı Mao'nun Çin'de Marksizmi kuran lider olması gibi, Lenin de aynı sistemi Rusya'da yerleştiren kişiydi. İlk bakışta Mao daha önemliymiş gibi görünmektedir:

Ne de olsa Çin'in nüfusu. Sovyetler Birliği'nin üç mislidir. Ama Lenin Mao'dan önce gelmiş, O'na örnek olmuş ve Mao'nun düşüncelerini etkilemiştir. Dahası, Lenin dünyadaki ilk komünist devleti kurarak dünya çapında bir etki yaratmıştır; bu etki Mao'nun kendi ülkesi dışında yaratmış olduğu etkiden çok büyüktür. Bu göz önünde bulundurulursa, Mao'nun Lenin'e göre daha alt sıralarda yer alması gerekir gibi görünüyor.

Kaynak: Michael H. Hart, Dünya Tarihine Yön Veren En Etkin 100, Neden Kitap Yayıncılık, İstanbul, 2008. s.418-421.